

การสร้างชุดความรู้เรื่องการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ของบุคคลตามจริต 6 ในพระไตรปิฎก* CREATING THE KNOWLEDGE SET OF DEVELOPMENT OF LEARNING INDIVIDUAL BEHAVIORS ACCORDING TO THE SIX CARITA IN THE TIPITAKA

¹สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย Suddhipong Srivichai ²ธานี สุวรรณประทีป Thanee Suwanprateep

³วิโรจน์ คุ่มครอง Viroj Koomkrong

^{1,2,3}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author E-mail: surachaihongtrakool@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ตามจริต 6 2) เพื่อสร้างชุดความรู้เรื่องการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ของบุคคลตามจริต 6 3) เพื่อเสนอการสร้างชุดความรู้เรื่องการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ของบุคคลตามจริต 6 ในพระไตรปิฎก เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบภาคสนามโดยเก็บข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 15 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาผลการวิจัยพบว่า 1) การพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้บุคคลตามจริต 6 ในพระไตรปิฎก ประกอบด้วยคนจิริตราคจิริตมีลักษณะกำหนดยินดีในกามารมณ์ คนโทสจิริตมีนิสัยใจร้อนหงุดหงิดโกรธง่าย คนโมหจิริตมีความประพฤตินักไปทางเลวเข้าเฝ้าย คนสัทธาจิริตมีนิสัยเชื่อง่ายโดยไม่พิจารณาด้วยเหตุผล คนพุทธิจิริตมีลักษณะใช้ปัญญามีความฉลาดไหวพริบดี คนวิตกจิริตมีความวิตกกังวลหวาดกลัวมีอารมณ์แปรปรวน 2) การสร้างชุดความรู้เรื่องการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ของบุคคลตามจริต 6 ประกอบด้วยรากลจิริตเป็นคนมีแนวโน้มไปในทางกำหนดยินดีในกามารมณ์ มีภริยานายช่างแก้ว โมหจิริตเป็นคนมีความประพฤตินักเลวไม่ค่อยชอบคิดมากและเข้าเฝ้าย มีภริยาปัทมทักสี สัทธาจิริตเป็นคนมีนิสัยเชื่อง่าย มีภริยาพระวักลีเถระ พุทธิจิริตเป็นคนชอบใช้ปัญญาเจ้าปัญญาเจ้าความคิดมีความฉลาด มีภริยานางไวยพริบ มีภริยาศึกษาบัณฑิตสามเณร วิตกจิริตเป็นคนมีความวิตกกังวล ความหวาดกลัว มีภริยาศึกษานักขัตตชาดก และ 3) ชุดความรู้เรื่องการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ของบุคคลตามจริต 6 ในพระไตรปิฎก ประกอบด้วยการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ของบุคคลมีรากลจิริตควรเจริญอุสุภะและกายคตาสติ บุคคลมีโทสจิริตควรเจริญกุสโลและพรหมวิหาร บุคคลมีโมหจิริตควรเจริญอานาปานสติ บุคคลมีสัทธาจิริตควรเจริญอุสุภะ 6 บุคคลมีพุทธิจิริตควรเจริญมรณัสสติ อุปสมานุสสติ อาหาเรปฏิกูลสัญญา บุคคลมีวิตกจิริตควรเจริญอานาปานสติ

คำสำคัญ: ชุดความรู้, พฤติกรรมการเรียนรู้, จริต 6, พระไตรปิฎก

Abstract

This research article aimed to 1) study the development of learning behaviors according to the 6 temperaments, 2) create a knowledge set on the development of learning behaviors of individuals according to the 6 temperaments, and 3) propose the creation of a knowledge set on the development of learning behaviors of individuals according to the 6 temperaments in the Tripitaka. This was a qualitative field research by collecting data from documents and in-depth interviews with 15 key informants. The data were analyzed in terms of content. The research results found that 1) the development of learning behaviors of individuals according to the 6 temperaments in the Tripitaka consisted of people with Rāga-carita: one of lustful temperament, people with Dosa-carita: one of hating temperament, people with Moha-carita: one of deluded temperament, people with Saddhā-carita: one of faithful temperament, people with Buddhi-carita: one of intelligent temperament, people with Vitakka-carita: one of speculative temperament. 2) The creation of a knowledge set on the development of learning behaviors of individuals according to the 6 temperaments consisted of people with Rāga-carita: one of lustful temperament, such as the cases of Phra Nanda and Phra Khema Theri. Dosa-carita was a person whose behavior tended to be hot-tempered and easily angered, such as the case of the glass carpenter. Moha-carita was a person whose behavior tended to be foolish, think less and lazy, such as the case of the Thandaki Forest. Saddhā-carita was a person with gullible, such as the case of the Venerable Vakkali. Buddhi-carita was a person who liked to use wisdom, intelligent, having quick wit, such as the cases of a graduated novice. Vitakka-carita was a person with anxious and fearful, such as a case study of Nakkhatta Jataka. 3) A set of knowledge on the development of learning behavior of individuals according to the 6 temperaments in the Tripitaka, consisting of the development of learning behavior of individuals, people with Rāga-carita should develop Asubha and Kāyagatāsati. People with Dosa-carita should develop Kasiṇa and Brahmavihāra. People with Moha-carita should develop Ānāpānasati. People with Saddhā-carita should develop the 6 Anussati. People with Buddhi-carita should develop Maraṇasati, Upasamanusati, Āhārepaṭikūlsaññā. People with Vitakka-carita should develop Ānāpānasati.

Keywords: Knowledge Set, Learning Individual Behaviors, The Six Carita, Tipitaka

บทนำ

การศึกษาถือได้ว่าเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าและเป็นการขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาในทุกๆ ด้าน รวมทั้งการแก้ปัญหาต่างๆ ในสังคม เนื่องจากการศึกษาเป็นกระบวนการที่ช่วยให้คนได้พัฒนาตนเองในด้านต่างๆ ตลอดเวลา โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนามนุษย์ให้มีความเจริญงอกงามทั้งด้านสติปัญญา ความรู้ คุณธรรมความดีงามในจิตใจ มีความสามารถที่จะทำงานและคิดวิเคราะห์ได้อย่างถูกต้อง สามารถเรียนรู้ แสวงหาความรู้ ตลอดจนใช้ความรู้อย่างสร้างสรรค์ (ยุกตนันท์ หวานฉ่ำ, 2555) ซึ่งสอดคล้องกับแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชที่ทรงได้พระราชทานเกี่ยวกับการศึกษาไว้ว่า “การศึกษาเป็นเครื่องมืออันสำคัญในการพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติ ทัศนคติ ค่านิยม และคุณธรรมของบุคคลเพื่อให้เป็นพลเมืองดี มีคุณภาพและประสิทธิภาพ การพัฒนาประเทศก็ย่อมทำได้สะดวกราบรื่น ได้ผลที่แน่นอนและรวดเร็ว” (อ้างใน สำนักงานคณะกรรมการการประณการศึกษาแห่งชาติ, 2540)

ในโลกยุคปัจจุบันนี้ หลักการทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักฐานได้แสดงบทบาทถึงความสำคัญเรื่องจริต 6 ประการ ซึ่งได้แก่ รากจริต โทสจริต โมหจริต สัทธจริต พุทธิจริต และวิตกจริต (พระอุปติสสเถระ, 2547) องค์ความรู้ด้านจริตในพระพุทธศาสนาเป็นพื้นฐานแต่ให้ศึกษาได้ศึกษาเฉพาะรากจริต เราสามารถพัฒนาระดับศักยภาพของตนเองให้เพิ่มขึ้น ได้มีความเข้าใจธรรมชาติของตนเองและผู้อื่นได้อย่างลึกซึ้ง เพราะเป็นบุคลิกภาพพื้น ปัจจุบันนี้จะต้องมีความสอดคล้องกับความจริง ตามสภาพจิตใจของแต่ละคน เพื่อนำไปสู่การพ้นทุกข์ ซึ่งปัจจุบันการแก้ไขปัญหาไม่ได้ช่วยอย่างแท้จริงเพราะเป็นการแก้ไขปัญหที่ปลายเหตุ บางคนไม่เข้าใจสัจธรรมแห่งความเป็นจริง และพยายามหลีกเลี่ยงจากความเป็นจริง ชีวิตจึงวนเวียนอยู่กับความทุกข์อยู่อย่างนี้ไป

ในการเลือกกิจกรรมการพัฒนาปัญญาให้เหมาะสมกับจริตของมนุษย์แต่ละคน การแก้ปัญหาในทางที่ถูกต้องจึงเป็นสิ่งจำเป็นในทางพระพุทธศาสนา พระพุทธองค์ทรงแนะนำแนวทาง ในการดับทุกข์ทรงชี้ให้เห็นถึงความสิ้นชาติทรงอนุเคราะห์ด้วยประโยชน์ สรรพสัตว์ทั้งหลาย และวิธีการต่างๆ ที่ให้หลุดพ้นจากความทุกข์ ทรงใช้เวลาพระองค์เองกระทั่งพบทางแห่งความหลุดพ้นอันแท้จริงถึง 6 ปี ด้วยการปฏิบัติธรรมด้วยการเจริญศึกษาวิชามาก่อนแล้วนั่นก็คือการเดินทางสายกลางมัชฌิมาปฏิบัติ ด้วยการเจริญให้ถึงพร้อมด้วยศีลสมาธิ และปัญญาการปฏิบัติธรรมในตัวของมนุษย์แต่ละคน

ตามแนวทางแห่งพระพุทธองค์จะทำให้มนุษย์เข้าใจกฎธรรมชาติที่เป็นลักษณะเกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์ที่ประกอบด้วยรูปธรรมและสอนและทางปฏิบัติของพระพุทธองค์ เป็นสัจธรรมของชีวิตที่สอนให้มนุษย์เรียนจริงเพื่อนำชีวิตไปสู่การกำจัดกิเลสขั้นต้นของมนุษย์ให้เจือจางลงจนกระทั่งหมดไป เพื่อฝึกจิตให้เข้มแข็งสั่งสอนนั้นไปเผยแผ่ให้กับบุคคลอื่น และเพื่อพัฒนาจิตให้การบรรลุผลที่เรียกว่าพระนิพพานซึ่งเป็นจุดหมายสูงสุดของชีวิต ในปัจจุบันการเลือกกิจกรรมการพัฒนาปัญญาให้เหมาะสมกับจริตของมนุษย์แต่ละคน การแก้ปัญหาในทางที่ถูกต้องจึงเป็นสิ่งจำเป็น ในทางพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาเสนอแนวทางในการดับทุกข์ ทรงชี้ให้เห็นถึงความสิ้นชาติ ทรงอนุเคราะห์ด้วยประโยชน์แก่สรรพสัตว์ทั้งหลายและวิธีการต่างๆ ที่ให้หลุดพ้นจากความทุกข์ ทรงใช้เวลาพระองค์เอง จนกระทั่งพบทางแห่งความหลุดพ้นอันแท้จริงถึง 6 ปี ด้วยการปฏิบัติธรรมด้วยการเจริญ สมถกรรมฐานมาก่อนแล้วนั่นก็คือ การเดินทางสายกลาง (มัชฌิมาปฏิบัติ) ด้วยการเจริญให้ถึงพร้อมด้วยศีล สมาธิ และปัญญาการปฏิบัติธรรมตามจริตในตัวของมนุษย์แต่ละคนตามแนวทางแห่งพระพุทธองค์ จะทำให้มนุษย์เข้าใจถูกต้อง เข้าใจกฎธรรมชาติ ที่เป็นลักษณะเกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์ที่

ประกอบด้วยรูปธรรมแนวการเรียนสอนและทางปฏิบัติของพระพุทธองค์ เป็นสัจธรรมของชีวิตที่สอนให้มนุษย์เรียนจริง เพื่อนำชีวิตไปสู่ความพ้นทุกข์ด้วยการปฏิบัติธรรม เพื่อกำจัดกิเลส ชันธสันดานของมนุษย์ให้เจือจางลงจนกระทั่งหมดไป เพื่อฝึกจิตให้เข้มแข็ง ให้มีความฉลาด มีดวงตาเห็นธรรม เข้าใจในหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ได้อย่างถูกต้องด้วยการนำเอาหลักธรรมคำสั่งสอนนั้นไปเผยแผ่ให้กับบุคคลอื่น และเพื่อพัฒนาจิตให้การบรรลุผลที่เรียกว่าพระนิพพาน (ดูรายละเอียดเพิ่มใน ขุ.ม. (ไทย) 29/156/430) ซึ่งเป็นจุดหมายสูงสุดของชีวิตในปัจจุบัน

การจำแนกคนเป็นประเภทต่างๆ ในพระพุทธศาสนานั้น สามารถจำแนกได้แนวทางจริต 6 เป็นแนวทางไปเพื่อการศึกษาจริต 6 เป็นแนวทางไปเพื่อเจริญสติปัญญาและแนวทางอื่นๆ ใช้เพื่อประโยชน์ตามแนวทางและการสอนธรรม คนเรานั้นมีจิตมีสาเหตุมาจากความเคยชินในอดีต แต่สามารถปรับเปลี่ยน ฝึกฝนได้ วิปัสสนาภาวนาที่เหมาะสมกับจริตจะต้องทำให้เกิดความสบาย เป็นที่พึงเมื่อฝึกแล้วเกิดความสุข ซึ่งเป็นเหตุให้จิตตั้งมั่นเป็นสมาธิได้ง่าย และเป็นเหตุก่อให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้งในที่สุด

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องการสร้างชุดความรู้เรื่องการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ของบุคคลตามจริต 6 ในพระไตรปิฎก ในแนวทางที่ถูกต้อง ด้วยหวังว่าข้อมูลและองค์ความรู้ตามความสัมพันธ์ของราคะจริตอันเป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทางวิชาการที่สามารถจะนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาปัญญาของแต่ละบุคคลที่เกิดจากการทำให้มีศักยภาพยิ่งขึ้นไปที่เป็นประโยชน์สำหรับผู้ปฏิบัติธรรมไปที่มีความสนใจศึกษาในเรื่องของจริตเป็นการพัฒนาจิตในของตนเองให้เหมาะสมและเป็นแนวทางการเรียนรู้พฤติกรรมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ตามจริต 6 ในพระไตรปิฎก
2. เพื่อสร้างชุดความรู้เรื่องการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ของบุคคลตามจริต 6 ในพระไตรปิฎก
3. เพื่อเสนอการสร้างชุดความรู้เรื่องการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ของบุคคลตามจริต 6 ในพระไตรปิฎก

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัยไว้เป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ตามจริต 6 ในพระไตรปิฎกได้แก่ ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ตามจริต 6 ในพระไตรปิฎก

แหล่งข้อมูล : พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทยของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หนังสือ บทความ ตำรา งานวิจัย website

เครื่องมือ : พระไตรปิฎก อรรถกถา

การวิเคราะห์ : การวิเคราะห์เนื้อหา Content Analysis

ผลลัพธ์ที่ได้ : การพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ตามจริต 6 ในพระไตรปิฎก

ขั้นตอนที่ 2 เพื่อสร้างชุดความรู้เรื่องการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ของบุคคลตามจริต 6 ในพระไตรปิฎก

1. ศึกษาการสร้างชุดความรู้เรื่องการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ของบุคคลตามจริต 6 ในพระไตรปิฎก

แหล่งข้อมูล : ผลลัพธ์จาก วัตถุประสงค์ ข้อที่ 1

เครื่องมือ : แบบศึกษาเอกสารในพระไตรปิฎก

การวิเคราะห์ข้อมูล : การวิเคราะห์เนื้อหา Content Analysis

ผลลัพธ์ที่ได้ : ได้สร้างชุดความรู้เรื่องการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ของบุคคลตามจริต 6 ในพระไตรปิฎก

2. ปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา และสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

แหล่งข้อมูล : เอกสาร พระไตรปิฎก หนังสือ วารสาร

เครื่องมือ : แบบศึกษาเอกสารในพระไตรปิฎก

การวิเคราะห์ข้อมูล : การวิเคราะห์เนื้อหา Content Analysis

ผลลัพธ์ที่ได้ : ได้การสร้างชุดความรู้เรื่องการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ของบุคคลตามจริต 6 ในพระไตรปิฎก

ขั้นตอนที่ 3 เสนอการสร้างชุดความรู้เรื่องการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ของบุคคลตามจริต 6 ในพระไตรปิฎก

1. ศึกษาการสร้างชุดความรู้เรื่องพฤติกรรมของบุคคลตามจริต 6 ในพระไตรปิฎก

แหล่งข้อมูล : ผลลัพธ์จาก วัตถุประสงค์ ข้อที่ 2

เครื่องมือ : แบบศึกษาเอกสารในพระไตรปิฎก

การวิเคราะห์ข้อมูล : การวิเคราะห์เนื้อหา Content Analysis

ผลลัพธ์ที่ได้ : ได้การสร้างชุดความรู้เรื่องพฤติกรรมของบุคคลตามจริต 6 ในพระไตรปิฎก

2. ปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา และสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

แหล่งข้อมูล : ผู้ทรงคุณวุฒิ / นักวิชาการ โดยการเลือกแบบเจาะจงกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือก

1) มีประสบการณ์การสอนเทศน์ 2) จบเปรียญเอก 3) ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมสนามหลวงอย่าง 3 ปี

เครื่องมือ : แบบสัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล : การวิเคราะห์เนื้อหา Content Analysis

ผลลัพธ์ที่ได้ : ได้ชุดความรู้เรื่องการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ของบุคคลตามจริต 6 ในพระไตรปิฎก

สรุปผลการวิจัย

1. การศึกษาการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ตามจริต 6 ในพระไตรปิฎก

1.1 คนราคะจริต มีรายละเอียดโดยย่อดังนี้ ราคะจริต หมายถึง แนวโน้มไปในทางกำหนดยินดีในกามารมณ์ ความใคร่ในกามคุณ ความมีใจเอนเอียงไปในทางรักสวयรักงาม คนที่มีราคะจริต มักจะมีลักษณะเป็นคนสุนทรียในอารมณ์ รักสวयรักงาม พุดจาอ่อนหวาน สะอาด ประณีต

1.2 คนโทสจริต มีรายละเอียดโดยย่อดังนี้ โทสจริต หมายถึง ความประพฤติที่มีพื้นนิสัยหนักไปในทางใจร้อน หงุดหงิด โกรธง่าย คนที่มีโทสจริต มักจะมีลักษณะเป็นคนร้อนใจ ไม่อดทน ไม่ยอมรับความคิดของผู้อื่น และชอบวิพากษ์วิจารณ์

1.3 คนโมหจริต มีรายละเอียดโดยย่อดังนี้ โมหจริต เป็นคนที่มีความประพฤตินักไปทางเลา เชื่องซึม ไม่ค่อยชอบคิดมาก และขี้เกียจ คนที่มีโมหจริตมักจะมีลักษณะเป็นคนเฉื่อยชา ขาดความคล่องแคล่ว มักมีอคติเกี่ยวกับตัวเอง มองตัวเองว่าไม่ดี ไม่เก่ง ไม่สวย ไม่หล่อ ไม่มีความสามารถ

1.4 คนสัทธาจริต มีรายละเอียดโดยย่อดังนี้ สัทธาเป็นคำที่ใช้เรียกผู้ที่มีนิสัยเชื่อง่าย หรือมีจิตที่เชื่อถือในสิ่งที่เห็นหรือได้ยิน โดยไม่ค่อยพิจารณาด้วยเหตุผล สัทธาจริต คนที่มีสัทธาจริต มักมีความเลื่อมใสในสิ่งที่ถูกต้อง แต่ถ้าไปเชื่อในสิ่งที่ผิดก็จะเป็นอันตรายต่อตนเองและผู้อื่นดังนั้น คนที่มีสัทธาจริต ควรมีความระมัดระวังในการเลือกสิ่งที่จะเชื่อถือ และใช้ปัญญาพิจารณาตามความเป็นจริง ไม่ให้เป็นเหยื่อของการหลอกลวงหรือเอาเปรียบ

1.5 คนพุทธิจริต มีรายละเอียดโดยย่อดังนี้ พุทธิจริต เป็นคนมีลักษณะนักไปทางใช้ปัญญา เข้าปัญญาเจ้าความคิด มีความฉลาด มีปฏิภาณไหวพริบ การคิดการอ่าน ความทรงจำดี ถือหลักการ อนุรักษ์นิยม ชอบสั่งสอนคนอื่น

1.6 คนวิตกจริต มีรายละเอียดโดยย่อดังนี้ วิตกจริต หมายถึง ลักษณะบุคลิกภาพ ที่แสดงออกเป็นความวิตกกังวล ความหวาดกลัว การมีอารมณ์แปรปรวน ความกลัวใจ ความอิจฉาริษยา ความขัดข้องใจ และความเหงามีบุคลที่มีลักษณะนี้จะมีอารมณ์ไม่เสถียร และมีโอกาสสูงกว่าที่จะประสบกับอารมณ์เชิงลบหรือความผิดปกติทางจิต

2. การสร้างชุดความรู้เรื่องการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ของบุคคลตามจริต 6 ในพระไตรปิฎก

2.1 รากจริต แนวโน้มไปในทางกำหนดยินดีในกามารมณ์, ความใคร่ในกามคุณ, ความมีใจเอนเอียงไปในทางรักสวยรักงาม คนที่มีรากจริต มักจะมีลักษณะเป็นคนสุนทรีย์ในอารมณ์ รักสวยรักงาม พุดจาอ่อนหวาน สะอาด ประณีต รากจริต ตัวอย่างกรณีพระนันทะ จากเรื่องนี้พบว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงทราบจริตอัธยาศัยของพระนันทะดี และทราบว่าพระนันทะกำลังถูกกามราคะเบียดเบียนจิตใจจึงทรงใช้กุศโลบายพาท่านไปสวรรค์ ให้ได้พบกับนางฟ้าที่งดงามมากมาย แล้วให้สัญญาว่า ถ้าตั้งใจทำสมณธรรมแล้ว ก็รับประกันว่าจะได้นางเทพอัปสรเหล่านั้น พระนันทะท่านจึงตั้งใจบำเพ็ญสมณธรรมจนสุดท้ายก็ได้บรรลุพระอรหันต์ได้รับตำแหน่งเอตทัคคะผู้เป็นยอดกว่าเหล่าพระภิกษุทั้งหมด ด้านผู้คุ้มครองทวารในอินทรีทั้งหลาย และอีกองค์หนึ่งชื่อว่าประวติพระเชมาเถรี จากเรื่องนี้เราจะเห็นได้ว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงทราบถึงจริตอัธยาศัยของพระนางเชมาเป็นอย่างดี ว่ามีรากจริต พระองค์จึงทรงใช้พุทธานุภาพเนรมิตนางเทพอัปสรตนหนึ่งขึ้นมาถวายงานพัดอยู่ เพื่อให้พระนางเชมาเห็นแล้วจะได้ลดทกฏฐิมานะ เรื่องความสวยงามของตน ซึ่งเทียบกันไม่ได้เลยกับนางเทพอัปสรตนนั้น และพระพุทธร่องค์ยังทรงใช้พุทธานุภาพให้ รีระของนางเทพอัปสรตนนั้นให้มีความแปรปรวนแก่ชราและล้มลงตายในที่สุด เพื่อให้พระนางเชมาได้พิจารณาเห็นตามความเป็นจริงว่า ร่างกายแม้จะสวยงามสดงงามเพียงใดสุดท้ายก็ต้องเจ็บ ต้องตายในที่สุด หาแก่นสารสาระอะไรไม่ได้ แม้ตัวของพระนางเชมาก็จะต้องเป็นเช่นนี้เหมือนกัน ทำให้พระนางได้คิด ปล่อยใจไปตามกระแสเสียงของพระพุทธร่องค์ที่แสดงธรรมแล้วพระนางก็ได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ในที่สุดก็ได้ออกบวชและได้รับตำแหน่งเป็นเอตทัคคะผู้เป็นเลิศกว่าพวกภิกษุณีทั้งหมดด้านผู้มีปัญญามาก

2.2 โทสจริต ความประพฤติที่มีพื้นนิสัยนักไปในทางใจร้อน หงุดหงิด โกรธง่าย คนที่มีโทสจริต มักจะมีลักษณะเป็นคนร้อนใจ ไม่อดทน ไม่ยอมรับความคิดของผู้อื่นและชอบวิวาทขวิจารณ์ กรณีโทสจริตของพระสาวก ได้แก่ เรื่องพระติสสะเถระ จากเรื่องนี้เราจะพบว่า นายช่างแก้ว เป็นผู้ที่มีโทสจริต ทำ

อะไรเกินกว่าเหตุ ไม่พิจารณาโดยแยกคายให้ดีกว่า จึงพลาดไปกระทำกรรมอันชั่วช้าต่อพระอรหันต์ผู้บริสุทธิ์ สุตท้ายตนก็ต้องไปชดใช้กรรมในนรก เพราะความใจร้อนด่วนสรุปแบบผิดๆ นั่นเอง

2.3 โมหจริต เป็นคนที่มีความประหลาดหนักไปทางเขลาเชื่องซึม ไม่ค่อยชอบคิดมากและขี้เกียจ คนที่มีโมหจริตมักจะมีลักษณะเป็นคนเฉื่อยชา ขาดความคล่องแคล่ว มักมีอคติเกี่ยวกับตัวเอง มองตัวเองว่าไม่ดี ไม่เก่ง ไม่สวย ไม่หล่อ ไม่มีความสามารถ กรณีโมหจริตของผู้เข้าใจผิดได้แก่เรื่องปาตณทิก จากเรื่องนี้เราจะเห็นว่า นางคณิกา พราหมณ์บุโรหิต พระราชา เป็นพวกโมหจริตแล้วยังไปทำให้พวกข้าราชการบริพารที่ติดตามมาทั้งหมดกับมหาชนชาวนครทั้งหมด พลอยหลงผิดตามไปด้วย ได้สร้างกรรมทำไม่ดีต่อพระดาบสผู้บริสุทธิ์ไม่ประทุษร้ายตอบส่งผลให้เทวดาเกิดพิโรธ จึงได้ทำลายชีวิตและเมืองทั้งเมืองของพระราชาให้พินาศแล้ว ทั้งนี้เป็นโทษของความเป็นโมหจริตนั่นเอง คือ เป็นคนโง่เขลาเบาปัญญา ไม่รู้จักว่า นักบวชคือผู้ทรงศีลบริสุทธิ์ เป็นเนื้อนาบุญ เป็นผู้ควรเคารพกราบไหว้ให้การปกป้องคุ้มครอง เป็นผู้ควรถวายปัจจัยสี่ ฯลฯ แต่กลับมีความเชื่อแบบผิดๆ คิดว่าท่านเป็นตถาคตแล้ว ยังไปเบียดเบียนทำร้ายท่านอีก จึงต้องประสบกับผลกระทบอันน่าสยดสยอง

2.4 สัทธาจริต คือคำที่ใช้เรียกผู้ที่มีนิสัยเชื่อง่าย หรือมีจิตที่เชื่อถือในสิ่งที่เห็นหรือได้ยิน โดยไม่ค่อยพิจารณาด้วยเหตุผล คนที่มีสัทธาจริต มักมีความเลื่อมใสในสิ่งที่ถูกต้อง แต่ถ้าไปเชื่อในสิ่งที่ผิดก็จะเป็นอันตรายต่อตนเองและผู้อื่น ดังนั้น คนที่มีสัทธาจริต ควรมีความระมัดระวังในการเลือกสิ่งที่จะเชื่อถือและใช้ปัญญาพิจารณาตามความเป็นจริง ไม่ให้เป็นเหยื่อของการหลอกลวงหรือเอาเปรียบ กรณีสัทธาจริตของพระสาวกองค์หนึ่งได้แก่เรื่องประวัติพระวัคคิเถระ จากเรื่องนี้เราจะเห็นได้ว่า พระวัคคิ เป็นผู้ที่มีสัทธาจริต โดยเฉพาะท่านมีความศรัทธาต่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างแรงกล้า พระพุทธองค์ทรงขอให้อินทรียบารมีของพระวัคคิแลกม้าเสียก่อน จึงทรงใช้พุทธานุภาพไปแสดงตนต่อหน้าพระวัคคิแล้วตรัสพระคาถาให้ฟัง จนท่านเกิดปิติอย่างแรงกล้า และเมื่อข่มปิติได้ แล้วตรงตามพระคาถาของพระพุทธองค์ ก็บรรลุเป็นพระอรหันต์ได้ในที่สุด ต่อมาท่านได้รับแต่งตั้งไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะผู้เป็นยอดกว่าเหล่าพระภิกษุทั้งหมด ด้านผู้น้อมใจไปด้วยศรัทธา

1.5 พุทธิจริต หนักไปทางใช้ปัญญาเจ้าปัญญาเจ้าความคิด มีความฉลาด มีปฏิภาณไหวพริบ การคิดการอ่าน ความทรงจำดี ถือหลักการอนุรักษนิยม ชอบสั่งสอนคนอื่น กรณีพุทธจริตของพระสาวกองค์หนึ่งได้แก่เรื่องบัณฑิตสามเณร จากเรื่องนี้เราจะเห็นได้ว่า บัณฑิตสามเณร เป็นผู้ที่มีพุทธิจริต จึงสามารถคิดพิจารณาไตร่ตรองเหตุการณ์ที่ตนพบเจอระหว่างทางไปบิณฑบาต จนเกิดความอดุสาหะที่จะบำเพ็ญสมณธรรม จนกระทั่งได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ในที่สุด ความเป็นผู้ฉลาดคิดของผู้มีพุทธิจริตนั้น ย่อมนำมาซึ่งความสำเร็จและความสุขได้โดยไม่ยากเลย

1.6 วิตกจริต ลักษณะบุคลิกภาพที่แสดงออกเป็นความวิตกกังวล ความหวาดกลัว การมีอารมณ์แปรปรวน ความกลัวใจ ความอิจฉาริษยา ความขัดข้องใจ และความเหงา บุคคลที่มีลักษณะนี้จะมีอารมณ์ไม่เสถียร และมีโอกาสสูงกว่าที่จะประสบกับอารมณ์เชิงลบ หรือความผิดปกติทางจิต กรณีวิตกจริตของคนหนึ่งได้แก่เรื่องนักขัตตชาดก จากเรื่องนี้เราจะเห็นได้ว่า กุลบุตรชาวบ้านนอกที่ไปขอกุลธิดาคนหนึ่ง ในกรุงสาวัตถี ให้แก่ลูกชายของตนผู้นี้ เป็นผู้ที่มีวิตกจริต ไม่กล้าตัดสินใจเดินทางไปรับตัวเจ้าสาวในวันที่ได้นัดหมายไว้แล้ว เพราะกลัวแต่คอยทุกข์คอยยามสุตท้ายทางฝ่ายผู้ปกครองของเจ้าสาวจึงตัดสินใจยกบุตรสาวไปให้กับคนอื่นแทน พระสัมมาสัมพุทธเจ้าซึ่งเสวยพระชาติ (เกิด) เป็นบุรุษผู้บัณฑิตในกาลนั้น ได้กล่าวคาถาไว้ว่า “ประโยชน์ผ่านพ้นคนโง่ ผู้มัวคอยทุกข์ยามอยู่ ประโยชน์เป็นทุกข์ของประโยชน์ ดวงดาวทั้งหลาย จักทำอะไรได้” นี่ก็คือ

โทษของการเป็นผู้มีวิตกจริต คือไม่มีวิจยญาณ มีแต่ความกังวลหวาดวิตกมากจนเกินไป ลังเลไม่กล้าตัดสินใจจนทำให้พลาดโอกาสที่ดีไปได้ในที่สุด

3. การเสนอการสร้างชุดความรู้เรื่องการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ของบุคคลตามจริต 6 ในพระไตรปิฎก

3.1 ชุดความรู้เรื่องพฤติกรรมของบุคคลตามราคะจริต ในพระไตรปิฎกสามารถแยกเป็นพฤติกรรมทางกาย วาจา ใจ พฤติกรรมของบุคคลราคะจริตคือมีความโน้มเอียงไปในทางกำหนัดยินดีในกามารมณ์ ความใคร่ในกามคุณ ความมีใจเอนเอียงไปในทางรักสวयรักงาม คนที่มีราคะจริต มักจะมีลักษณะเป็นคนสุนทรีย์ในอารมณ์ รักสวयรักงาม พุดจาอ่อนหวาน สะอาด ประณีต ราคะจริต เช่น วักลิในทางพระพุทธศาสนานั้นเป็นบุคคลประเภทราคะจริต

หลักธรรมสำหรับสนับสนุนแก้ไขราคะจริต ราคะจริต คือบุคคลที่มีความประพฤตินักไปในทางรักสวयรักงาม มีความสุขกับการได้ชื่นชมและมองดูสิ่งสวยงามๆ งามๆ อารมณ์อ่อนไหว เป็นต้น หลักธรรมสำคัญสำหรับปรับแก้ราคะจริตนั้น ควรเริ่มที่การฝึกใจของตนเองให้มีความเห็น ถูกต้องตามความเป็นจริง เห็นสภาพของสิ่งต่างๆ ว่าสิ่งทั้งหมดนั้นตั้งอยู่ในกฎไตรลักษณ์ และกรรมฐานเพ่งอสุภะ เป็นต้น

3.2 ชุดความรู้เรื่องพฤติกรรมของบุคคลตามโทสะจริต ในพระไตรปิฎกสามารถแยกเป็นพฤติกรรมทางกาย วาจา ใจ พฤติกรรมของบุคคลโทสะจริตคือมีความประพฤติที่มีพื้นนิสัยหนักไปในทางใจร้อน หงุดหงิด โกรธง่าย โมโหง่าย เป็นคนจริงจัง เจ้าระเบียบ ชอบขึ้นำ พุดดัง เดินเร็ว

หลักธรรมสำหรับสนับสนุนการแก้ไขโทสะจริต หลักธรรมสำหรับบุคคลโทสะจริต ผู้มีอินทรีย์อ่อนควรเจริญอัปปมัญญา 4 เพราะจะช่วยข่มโทสะได้ หรือวันธ กสิณ เพราะจิตจะโน้มไปในกัมมฐานนั้น ผู้มีอินทรีย์แก่กล้าควรปฏิบัติอายตนะพิเศษ (อรุณ ธรรมฐาน) แต่ไม่ควรเจริญสุกขัญญา 10 เพราะจะเกิดปฏิกษะ

3.3 ชุดความรู้เรื่องพฤติกรรมของบุคคลตามโมหจริต ในพระไตรปิฎกสามารถแยกเป็นพฤติกรรมทางกาย วาจา ใจ พฤติกรรมของคนโมหจริตมีความประพฤตินักไปทางเขลา เชื่องซึม ไม่ค่อยชอบคิดมาก และขี้เกียจ โมหจริต เป็นหนึ่งใน 6 จริต ที่เป็นทฤษฎีบุคลิกภาพตามแนวพุทธปรัชญา คนที่มีโมหจริต มักจะมีลักษณะเป็นคนเฉื่อยชา ขาดความคล่องแคล่ว มักมีอคติเกี่ยวกับตัวเอง มองตัวเองว่าไม่ดี ไม่เก่ง ไม่สวย ไม่หล่อ ไม่มีความสามารถ

หลักธรรมสำหรับสนับสนุนการแก้ไขโมหจริต หลักธรรมที่เหมาะสมกับคนโมหจริต ควรฝึกกรรมฐานในบรรดาอิริยาบถ ๔ อิริยาบถเดินจึงจะเหมาะสม ส่วนอารมณ์ จิตก็จะถึงความมีนงยิ่งขึ้น เพราะฉะนั้นดวงกสิณขนาดใหญ่กว้างมากจึงจะเหมาะสม สำหรับคนโมหจริต พึงเข้าใจว่ามีลักษณะพฤติกรรมของตนเองได้ชัดเจน

3.4 ชุดความรู้เรื่องพฤติกรรมของบุคคลตามสัทธาจริต ในพระไตรปิฎกสามารถแยกเป็นพฤติกรรมทางกาย วาจา ใจ พฤติกรรมของบุคคลตามสัทธาจริตมักเป็นผู้ที่มีนิสัยเชื่อง่าย หรือมีจิตที่เชื่อถือในสิ่งที่เห็นหรือได้ยิน โดยไม่ค่อยพิจารณาด้วยเหตุผล คนที่มีสัทธาจริต มักมีความเลื่อมใสในสิ่งที่ถูกต้อง แต่ถ้าไปเชื่อในสิ่งที่ผิด ก็จะเป็นอันตรายต่อตนเองและผู้อื่น คนกลุ่มนี้ควรมีความระมัดระวังในการเลือกสิ่งที่จะเชื่อถือ และใช้ปัญญาพิจารณาตามความเป็นจริง ไม่ให้เป็นเหยื่อของการหลอกลวงหรือเอาเปรียบ

หลักธรรมสำหรับสนับสนุนการแก้ไขสัทธาจริต หลักธรรมสำหรับบุคคลสัทธาจริตเป็นผู้มีอินทรีย์แก่กล้า ควรปฏิบัติอนุสสติ 6 คือ การเห็น การฟัง การได้ การช่วยรับใช้ การรำลึกที่จะเป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ ล่วงพ้นโลกปริเวทดับสูญทุกขโสมนัสเพื่อการบรรลุญาณธรรม ทำให้แจ้งซึ่งนิพพาน

3.5 ชุดความรู้เรื่องพฤติกรรมของบุคคลตามพุทธิจิตจจริต ในพระไตรปิฎกสามารถแยกเป็นพฤติกรรมทางกาย วาจา ใจ พุทธิจิตมีพฤติกรรมหนักไปทางใช้ปัญญา เจ้าความคิด มีความฉลาด มีปฏิภาณ ไหวพริบ การคิดการอ่าน ความทรงจำดี ถือหลักการ อนุรักษนิยม ชอบสั่งสอนคนอื่น

หลักธรรมสำหรับสนับสนุนการแก้ไขพุทธิจิต หลักธรรมที่เหมาะสมกับพุทธิจิต คือหลักไตรลักษณ์ และใช้กรรมฐานพิจารณาณสติ อุปสมานุสติ จตุธาตวิภูฐาน และอาหารปฏิกุศลสัญญา เมื่อพิจารณาได้ชัดตามข้อเท็จจริงจะเกิดสติ

3.6 ชุดความรู้เรื่องพฤติกรรมของบุคคลตามวิตกจจริต ในพระไตรปิฎกสามารถแยกเป็นพฤติกรรมทางกาย วาจา ใจ พฤติกรรมของวิตกจจริตมีลักษณะบุคลิกภาพที่แสดงออกเป็นความวิตกกังวล ความหวาดกลัว การมีอารมณ์แปรปรวน ความกลัวใจ ความอิจฉาริษยา ความขัดข้องใจ และความเหงา บุคคลที่มีลักษณะนี้จะมีอารมณ์ไม่เสถียร และมีโอกาสสูงกว่าที่จะประสบกับอารมณ์เชิงลบได้ง่าย

หลักธรรมสำหรับสนับสนุนการแก้ไขวิตกจจริต หลักธรรมที่เหมาะสมกับวิตกจจริต คือ กรรมฐานที่สามารถนำไปปฏิบัติคือการเจริญอานาปานสติกรรมฐานหรือเพ่งกสิณให้เข้าใจชัดอาการวิตกจจริตจะหลุดพ้นได้

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้พบผลการวิจัยที่สามารถนำมาอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ตามจจริต 6 ในพระไตรปิฎก พบว่า

1.1 พฤติกรรมการเรียนรู้ของบุคคลราคะจจริต ราคะจจริตแน่วโน้มไปในทางกำหนดยินดีในกามารมณ์ ความใคร่ในกามคุณ ความมีใจเอนเอียงไปในทางรักสวयรักงาม สำหรับวิธีแก้ไขผู้มีราคะจจริต คือ ให้พิจารณาโทษของจิตที่ขาดสมาธิ ผีกลังจิตให้มีสมาธิ เข้มแข็ง หาเป้าหมายที่แน่ชัดในชีวิตและพิจารณาสิ่งปฏิกุศลต่างๆ ของร่างกายมนุษย์ ด้วยการใช้พุทธรูปวิธีการให้การปรึกษาแก่ผู้มีราคะจจริต พระพุทธเจ้าจะทรงเลือกธรรมะให้ได้ พิจารณาความไม่งามและน่าเกลียดของสังขารกายคือกายคตาสติหรือพิจารณาเทียบกับอสุภกรรมฐาน (ดูรายละเอียดเพิ่มใน ชุ.ม. (ไทย) 29/191/545-546)

1.2 พฤติกรรมการเรียนรู้ของบุคคลโทสะจจริต ความประทุติที่มีพื้นนิสัยหนักไปในทางใจร้อน หงุดหงิด โกรธง่าย คนที่มีโทสะจจริต มักจะมีลักษณะเป็นคนร้อนใจ ไม่อดทน ไม่ยอมรับความคิดของผู้อื่น และชอบวิพากษ์วิจารณ์ ส่วนวิธีแก้ไขผู้มีโทสะจจริต คือ ให้สังเกตอารมณ์ของตนเองเป็นประจํา เจริญเมตตา คิดก่อนพูด ซึ่งสอดคล้องกับคำสอนของพระพุทธเจ้าตรัสสอนให้ปฏิบัติกรรมฐานควรเริ่มจากผู้ปฏิบัติต้องใช้หลักเมตตาพรหมวิหารมาปฏิบัติ เพราะว่าพรหมวิหาร 4 เป็นหมวดธรรมซึ่งพระโพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญและเผยแผ่อบรมสั่งสอนในระหว่างการบำเพ็ญบารมีหลายยุคหลายสมัย การเจริญพรหมวิหาร 4 จึงเป็นสิ่งที่ปฏิบัติกันมาตั้งแต่ก่อนพุทธกาล (ดูรายละเอียดเพิ่มใน ม.ม. (ไทย) 13/309/373-381; ที.ม. (ไทย) 10/327/327256-257)

1.3 พฤติกรรมการเรียนรู้ของบุคคลโมหจจริต เป็นคนที่มีความประทุติหนักไปทางหลงเชื่อ ซึม ไม่ค่อยชอบคิดมากและขี้เกียจ วิธีแก้ไขผู้มีโมหจจริตคือให้ตั้งเป้าหมายชีวิตให้ชัดเจน ผีกลังจิตให้เข้มแข็ง ให้จิตออกจากอารมณ์โดยจัดการเคลื่อนไหวของร่างกายหรือเล่นกีฬา แสวงหาความรู้และจัดระบบความรู้ความคิด สร้างความแปลกใหม่ให้กับชีวิต อย่าทำอะไรซ้ำซาก ซึ่งสอดคล้องกับพุทธรูปวิธีการให้การปรึกษาแก่ผู้มีโมหจจริต พระพุทธเจ้าทรงแนะนำบุคคลโมหจจริต ให้ ดำรงอยู่ในการเล่าเรียน การไต่ถาม การฟังธรรมตามกาล การสนทนาธรรมตามกาลการอยู่ ร่วมกับครู (ดูรายละเอียดเพิ่มใน ชุ.ม. (ไทย) 29/191/545-546)

1.4 พฤติกรรมการเรียนรู้ของบุคคลสัทธาจริต สัทธาจริตคือคำที่ใช้เรียกผู้ที่มีนิสัยเชื่อง่าย หรือมีจิตที่เชื่อถือในสิ่งที่เห็นหรือได้ยิน โดยไม่ค่อยพิจารณาด้วยเหตุผล คนที่มีสัทธาจริตมักมีความเลื่อมใสในสิ่งที่ถูกต้อง แต่ถ้าไปเชื่อในสิ่งที่ผิด ก็จะเป็นอันตรายต่อตนเองและผู้อื่นดังนั้น คนที่มีสัทธาจริต ควรมีความระมัดระวังในการเลือกสิ่งที่จะเชื่อถือ และใช้ปัญญาพิจารณาตามความเป็นจริง ไม่ให้เป็นเหยื่อของการหลอกลวงหรือเอาเปรียบ วิธีแก้ไขผู้มีสัทธาจริตคือให้นึกถึงกาลามสูตร ใช้หลักเหตุผลพิจารณาเหนือความเชื่อ ใช้ปัญญานาทาง และใช้ศรัทธาเป็นพลังขับเคลื่อน เปิดใจกว้างยอมรับความคิดเห็นใหม่ๆ ลดความยึดมั่นถือมั่นในตัวบุคคลหรืออุดมการณ์ ลดความยึดมั่นในตัวกูของกู ซึ่งสอดคล้องกับพุทธวิธีการให้การปรึกษาแก่ผู้มีสัทธาจริต พระพุทธองค์ทรงตรัสให้คำปรึกษาสอนแก่ผู้มีสัทธาจริตโดยทรงกระทำดังนี้ว่า ตรัสบอกนิมิตที่น่าเลื่อมใส ความตรัสรู้ชอบของพระพุทธเจ้า ความเป็นธรรมดีแห่งพระธรรม การปฏิบัติชอบของพระสงฆ์ และศีลของตนที่น่าเลื่อมใส (ดูรายละเอียดเพิ่มใน อก.ทุก. (ไทย) 20/66/254-263)

1.5 พฤติกรรมการเรียนรู้ของบุคคลพุทธิจริต เป็นคนหนักไปทางใช้ปัญญาเจ้าปัญญาเจ้าความคิด มีความฉลาด มีปฏิภาณไหวพริบ การคิดการอ่าน ความทรงจำดี ถือหลักการ อนุรักษ์นิยม ชอบสั่งสอนคนอื่น วิธีการแก้ไขผู้มีพุทธิจริตคือควรถามตัวเองว่าพอใจแล้วหรือกับสภาพความเป็นอยู่ในปัจจุบัน เพิ่มพลังสติสมาธิ พัฒนาจิตใจให้มีพลังขับเคลื่อนที่แรงขึ้น เพิ่มความเมตตา และทำประโยชน์ให้กับสังคมซึ่งสอดคล้องกับคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ว่า พุทธิจริต คนที่มีพฤติกรรมที่เน้นหนักไปในทางใช้ความคิดพิจารณา มักใช้ปัญญาในการไตร่ตรอง ชอบวางแผน บุคคลที่มีพุทธิจริตมากโดยทั่วไปจะมีพฤติกรรมที่แสดงถึงลักษณะคือว่าง่าย มักคบเพื่อนที่ดีงาม รู้จักประมาณในการกินการอยู่ มีสติรอบคอบ มีความพยายามสูง รู้จักใช้เหตุผล และยอมรับความเป็นจริง (พระอุปัชฌาย์, 2541) และมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของวิภาวรรณ พินลา (2556) ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนและการพัฒนาการศึกษาซึ่งถือได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาประเทศ อันเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นผู้มีความรู้ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อการทำงานและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเร่งพัฒนาผู้เรียนและครูผู้สอนให้สามารถปรับตัวเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง โดยต้องจัดการศึกษาให้ทันกับสถานการณ์โลกที่เต็มไปด้วยความรู้และข้อมูลที่เพิ่มขึ้น รวมทั้งต้องวางแผนการผลิตและพัฒนากำลังคนของประเทศให้ก้าวทันต่อกระแสสังคมในทุกมิติในปัจจุบันและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคตให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพอย่างยั่งยืน

1.6 พฤติกรรมของบุคคลวิตกจริต เป็นลักษณะบุคลิกภาพที่แสดงออกเป็นความวิตกกังวล ความหวาดกลัว การมีอารมณ์แปรปรวน ความกลัว ความอิจฉาริษยา ความขัดข้องใจ และความเหงา บุคคลที่มีลักษณะนี้ จะมีอารมณ์ไม่เสถียร และมีโอกาสสูงกว่าที่จะประสบกับอารมณ์เชิงลบ หรือความผิดปกติทางจิต วิธีการแก้ไขผู้มีวิตกจริตคือให้เลือกความคิด อย่ายึดความคิดลากลไป ผึกสมาธิแบบอานาปานสติเพื่อสงบสติอารมณ์ เลิกคิดอกุศลจิต คลายจากความฟุ้งซ่าน สร้างวินัย ต้องสร้างกรอบเวลา ผึกมองภาพรวม คิดให้ครบวงจร หัดมองโลกในแง่ดี และพัฒนาสมองซีกขวา ซึ่งสอดคล้องกับคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ว่าต้องผึกสมาธิแบบอานาปานสติ จะได้เกิดอารมณ์ที่สงบและลดความฟุ้งซ่าน โดยหากว่าใช้หลักการแบบวิปัสสนากรรมฐาน ควรให้ผู้ปฏิบัติจำต้องแก้ด้วยสิ่งที่สะกดอารมณ์ เช่น เจริญอานาปานสติ หรือเพ่งกสิณ (ดูรายละเอียดใน จ. (ไทย) 30/492/188)

2. การสร้างชุดความรู้เรื่องการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ของบุคคลตามจริต 6 พบว่า พฤติกรรมของมนุษย์เมื่อศึกษาให้เข้าใจชัดจะมีประโยชน์ต่อการพัฒนาตนให้รู้จักลด ละ เลิก จากกิเลสตัณหาได้เป็นอย่างดีและจะพ้นทุกข์ในที่สุด ด้วยการปฏิบัติปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาคือศีล สมาธิ และมีปัญญาในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข จากผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของพระพุทธิพงษ์ ปภากโร (แร่ทอง) (2551) ได้ทำการศึกษาเรื่อง สภาพและปัญหาการจัดการเรียนรู้ตามแนวไตรสิกขาในโรงเรียนมัธยมศึกษา : ศึกษาเฉพาะกรณี เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร พบว่า สภาพการจัดการเรียนรู้ ผู้บริหารมีสภาพการจัดการเรียนรู้ตามแนวไตรสิกขาในโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยรวมในระดับมาก แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้บริหารมีสภาพการจัดการเรียนรู้ด้านคุณลักษณะในระดับมากที่สุด ด้านระบบในระดับมาก ด้านระบบหลักสูตรสถานศึกษาในระดับมากและด้านสภาพแวดล้อมในระดับมาก ครูมีสภาพการจัดการเรียนรู้ตามแนวไตรสิกขาในโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยรวมในระดับมาก แต่พิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ครูมีสภาพการจัดการเรียนรู้ด้านการเรียนการสอนที่บูรณาการหลักไตรสิกขาในระดับปานกลาง แต่มีสภาพการจัดการเรียนรู้ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตรและด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิตประจำวันในระดับมาก นักเรียนมีสภาพการจัดการเรียนรู้ตามแนวไตรสิกขาในโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยรวมในระดับมาก และเพื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่า นักเรียนมีสภาพการจัดการเรียนรู้ทั้งด้านกาย ด้านศีล ด้านจิต และด้านปัญญาในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของอารีย์ พรหมมา (2556) ที่ผลการวิจัยพบว่า การส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักเรียนโรงเรียนเคียวนาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางและเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับปานกลางทั้ง 3 ด้าน เรียงตามลำดับคะแนนเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้แก่ การดำเนินการเรียนรู้และการประเมินความก้าวหน้า กระบวนการของการเรียนรู้ด้วยตนเอง และการประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง

3. การสร้างชุดความรู้เรื่องการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ของบุคคลตามจริต 6 ในพระไตรปิฎก

3.1 ชุดความรู้เรื่องพฤติกรรมของบุคคลตามราคะจริต ในพระไตรปิฎกสามารถแยกเป็นพฤติกรรมทางกาย วาจา ใจและหลักธรรมสำหรับแก้ไขราคะจริตพบว่า พฤติกรรมของบุคคลราคะจริตคือ มีความโน้มเอียงไปในทางกำหนดยินดีในกามารมณ์ ความใคร่ในกามคุณ ความมีใจเอนเอียงไปในทางรักสวรั้งาม คนที่มีราคะจริต มักจะมีลักษณะเป็นคนสุนทรีย์ในอารมณ์ รักสวรั้งาม พุดจาอ่อนหวาน สะอาด ประณีต ราคะจริต เช่น วักลิในทางพระพุทธศาสนานั้นเป็นบุคคลประเภทราคะจริต

หลักธรรมสำหรับสนับสนุนแก้ไขราคะจริต ราคะจริต คือบุคคลที่มีความประพฤตินักไปในทางรักสวรั้งาม มีความสุขกับการได้ขึ้น ชมและมองดูสิ่งสวยๆ งามๆ อารมณ์อ่อนไหว เป็นต้น หลักธรรมสำคัญสำหรับปรับแก้ราคะจริตนั้น ควรเริ่มที่การฝึกใจของตนเองให้มีความเห็น ถูกต้องตามความเป็นจริง เห็นสภาพของสิ่งต่างๆ ว่า สิ่งทั้งหมดนั้นตั้งอยู่ในกฎไตรลักษณ์ และกรรมฐานเพ่งอสุภะ เป็นต้น

3.2 ชุดความรู้เรื่องพฤติกรรมของบุคคลตามโทสะจริต ในพระไตรปิฎกสามารถแยกเป็นพฤติกรรมทางกาย วาจา ใจและหลักธรรมสำหรับแก้ไขโทสะจริตพบว่า พฤติกรรมของบุคคลโทสะจริตคือมีความประพฤติน่าพิชิตมีพื้นนิสัยหนักไปในทางใจร้อน หงุดหงิด โกรธง่าย โมโหง่าย เป็นคนจริงจัง เจ้าระเบียบ ชอบขึ้นนำ พุดดัง เดินเร็ว

หลักธรรมสำหรับสนับสนุนการแก้ไขโทสะจริต หลักธรรมสำหรับบุคคลโทสะจริต ผู้มีอินทรีย์อ่อนควรเจริญอัมมัญญา 4 เพราะจะช่วยข่มโทสะได้ หรือวันณ กสิณ เพราะจิตจะโน้มไปในกัมมัญฐานนั้น ผู้มี

อินทรีย์แก่กล้าควรปฏิบัติอายตนะพิเศษ (อรุณ ธรรมฐาน) แต่ไม่ควรเจริญอสุภสัญญา 10 เพราะจะเกิดปฏิกษะ (พระอุทิศสเถระ, 2541)

3.3 ชุดความรู้เรื่องพฤติกรรมของบุคคลตามโมหจริต ในพระไตรปิฎกสามารถแยกเป็นพฤติกรรมทางกาย วาจา ใจและหลักธรรมสำหรับแก้ไขโมหจริตพบว่า เป็นคนที่มีความประพฤตินักไปทางเขลา เชื่องซึม ไม่ค่อยชอบคิดมาก และขี้เกียจ คนที่มีโมหจริตมักจะมีลักษณะเป็นคนเฉื่อยชา ขาดความคล่องแคล่ว มักมีอคติเกี่ยวกับตัวเอง มองตัวเองว่าไม่ดี ไม่เก่ง ไม่สวย ไม่หล่อ ไม่มีความสามารถ

หลักธรรมสำหรับสนับสนุนการแก้ไขโมหจริต หลักธรรมที่เหมาะสมกับคนโมหจริต ควรฝึกกรรมฐานในบรรดาอริยาบถ 4 อริยาบถเดินจึงจะเหมาะสม จิตก็จะถึงความมั่นคงยิ่งขึ้น เพราะฉะนั้น ดวงกสิณขนาดใหญ่กว้างมากจึงจะเหมาะสม สำหรับคนโมหจริตพึงเข้าใจว่ามีลักษณะพฤติกรรมของตนเองได้ชัดเจน

3.4 ชุดความรู้เรื่องพฤติกรรมของบุคคลตามสัทธาจริต ในพระไตรปิฎกสามารถแยกเป็นพฤติกรรมทางกาย วาจา ใจและหลักธรรมสำหรับแก้ไขสัทธาจริตพบว่า พฤติกรรมของบุคคลตามสัทธาจริต มักเป็นผู้ที่มีนิสัยเชื่อง่าย หรือมีจิตที่เชื่อถือในสิ่งที่เห็นหรือได้ยิน โดยไม่ค่อยพิจารณาด้วยเหตุผล คนที่มีสัทธาจริต มักมีความเลื่อมใสในสิ่งที่ถูกต้อง แต่ถ้าไปเชื่อในสิ่งที่ผิดก็จะเป็นอันตรายต่อตนเองและผู้อื่น คนกลุ่มนี้ควรมีความระมัดระวังในการเลือกสิ่งที่จะเชื่อถือและใช้ปัญญาพิจารณาตามความเป็นจริง ไม่ให้เป็นเหยื่อของการหลอกลวงหรือเอาเปรียบ

หลักธรรมสำหรับสนับสนุนการแก้ไขสัทธาจริต หลักธรรมสำหรับบุคคลสัทธาจริตเป็นผู้มีอินทรีย์แก่กล้า ควรปฏิบัติอนุสสติ 6 คือ การเห็น การฟัง การได้ การช่วยรับใช้ การรำลึกที่จะเป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ ล่วงพ้นโลกปริเวทดับสูญทุกขโสมนัสเพื่อการบรรลุอายุธรรม ทำให้แจ้งซึ่งนิพพาน (พระอุทิศสเถระ, 2541)

3.5 ผลการเสนอชุดความรู้เรื่องพฤติกรรมของบุคคลตามพุทธิจริตจริตในพระไตรปิฎกสามารถแยกเป็นพฤติกรรมทางกาย วาจา ใจและหลักธรรมสำหรับแก้ไขพุทธิจริตพบว่า พุทธิจริตมีพฤติกรรมหนักไปทางใช้ปัญญา เจ้าความคิด มีความฉลาด มีปฏิภาณไหวพริบ การคิดการอ่าน ความทรงจำดี ถือหลักการอนุรักษ์นิยม ชอบสั่งสอนคนอื่น

หลักธรรมสำหรับสนับสนุนการแก้ไขพุทธิจริต หลักธรรมที่เหมาะสมกับพุทธิจริต คือหลักไตรลักษณ์ และใช้กรรมฐานพิจารณามรณสติ อุปสมานุสติ จตุธาตุววัฏฐาน และอาหารปฏิภูลสัญญา (พระอุทิศสเถระ, 2541)

3.6 ชุดความรู้เรื่องพฤติกรรมของบุคคลตามวิตกจริต ในพระไตรปิฎกสามารถแยกเป็นพฤติกรรมทางกาย วาจา ใจและหลักธรรมสำหรับแก้ไขวิตกจริตพบว่า วิตกจริตมีรายละเอียดโดยย่อดังนี้ หมายถึง ลักษณะบุคลิกภาพ ที่แสดงออกเป็นความวิตกกังวล ความหวาดกลัว การมีอารมณ์แปรปรวน ความกลัว ความอิจฉาริษยา ความขัดข้องใจ และความเหงา บุคคลที่มีลักษณะนี้ จะมีอารมณ์ไม่เสถียร และมีโอกาสสูงกว่าที่จะประสบกับอารมณ์เชิงลบได้ง่าย

หลักธรรมสำหรับสนับสนุนการแก้ไขวิตกจริต หลักธรรมที่เหมาะสมกับวิตกจริต คือ กรรมฐานที่สามารถนำไปปฏิบัติคือ การเจริญอานาปานสติกรรมฐานหรือ เพ่งกสิณ ให้เข้าใจชัดอาการวิตกจริตจะหลุดพ้นได้ (พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต), (2543)

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้การวิจัยครั้งนี้คือการสร้างชุดความรู้เรื่องการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ของบุคคลตาม จริต 6 ในพระไตรปิฎก เป็นองค์ความรู้ในการพัฒนาพฤติกรรมในการเรียนรู้ตามจริต 6 ที่มีพฤติกรรม การเรียนรู้ที่แตกต่างกันตามสามารถและความถนัดของแต่ละบุคคลในพระไตรปิฎก ซึ่งผู้ความประพฤติซึ่งหนักไป ทางใดทางหนึ่ง อันเป็นปกติประจำอยู่ในอุปนิสัยของคนทั้งหลายในโลกนี้มีความแตกต่างออกไป 6 อย่าง ประกอบด้วย 1) รากจิริต ผู้มีความประพฤติหนักไปทางรักสวยรักงาม 2) โทสจิริต ผู้ประพฤติหนักไปทางใจ ร้อน 3) โมหจิริต ผู้ประพฤติหนักไปทางเขลา เหนงซึม งมงาย 4) สัทธาจิริต ผู้ประพฤติหนักไปทางมีจิตซาบซึ้ง ชื่นบาน น้อมใจเลื่อมใสโดยง่าย 5) พุทธิจิริต ผู้ประพฤติหนักไปทางใช้ความคิดพิจารณา 6) วิตกจิริต ผู้ประพฤติ หนักไปทางนึกคิดจับจดฟุ้งซ่าน สรุปดังในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ควรนำผลการวิจัยไปประยุกต์ในการจัดการ เรียนการสอนให้เหมาะกับจริตของนิสิตได้เป็นอย่างดี

1.2 หน่วยงานที่อบรมครูพระสอนศีลธรรมในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ควร นำผลการวิจัยไปประยุกต์ในการสอนนักเรียน

1.3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี ควรนำผลการวิจัยไปประยุกต์การเรียนรู้ ตามหลักจริต๖ได้เป็นอย่างดี

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการวิจัยเรื่องพฤติกรรม การเรียนรู้ของบุคคลเรื่องพุทธิจิริตในพระไตรปิฎก

2.2 ควรทำการวิจัยเรื่องพฤติกรรมการเรียนรู้ของบุคคลเรื่องสัทธิจติในการพัฒนามนุษย์ใน
พระไตรปิฎก

2.3 ควรทำการวิจัยเรื่องพฤติกรรมการเรียนรู้ของบุคคลเรื่องราคะจติในการพัฒนามนุษย์ใน
พระไตรปิฎก

เอกสารอ้างอิง

- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต). (2543). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพุทธิพงศ์ ปากโร (แหว่อง). (2551). **สภาพและปัญหาการจัดการเรียนรู้ตามแนวไตรสิกขาในโรงเรียนมัธยมศึกษา: กรณีศึกษา เฉพาะเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระอุปัชฌาย์. (2541). **วิมุตติมรรค**. แปลโดย พระราชวรมณี (ประยูร ธมมจิตโต) และคณะ, พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สยาม.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ยุกตนันท์ หวานฉ่ำ. (2555). **การบริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของโรงเรียนในอำเภอคลองหลวง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- วิภาพรรณ พินลา. (2556). **แนวทางการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2540). **ประสิทธิภาพการบริหารโรงเรียนประถมศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: สามเจริญพานิช.
- อารีย์ พรหมมา. (2556). **การส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักเรียนในโรงเรียนเคียนซา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาการประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 2**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.